

Het telefoonalfabet – over de inclusiviteit van taal

Doelgroep	primair onderwijs - bovenbouw
Vorbereidingstijd	10 min.
Lesduur	60 min. + huiswerk
Kerdoelen	15 (taalvariatie en taalverandering)
Taalperspectief (systemisch, individueel, sociaal cultureel, historisch)	sociaal cultureel (hoe werkt taal in samenlevingen) historisch (waar komt taal vandaan en waar gaat het naartoe)
Lestype (klassikaal, groepjes, individueel)	klassikaal, groepjes
Materiaal/benodigdheden	bijlages: het telefoonalfabet (Nederlands en Vlaams), het nieuwe spelalfabet.
Thematiek	taalverandering, diversiteit en inclusie
Competenties	inlevingsvermogen, maatschappelijk bewustzijn

Bronnen:

<https://onzetaal.nl/taalloket/telefoonalfabet>

<https://www.hetnieuwespelalfabet.nl>

<https://neerlandistiek.nl/2021/II/het-nieuw-nederlands-spelalfabet/>

Achtergrond:

Steeds vaker wordt er kritisch gekeken naar de inclusiviteit van taal. Taal heeft namelijk veel invloed op de mate waarin iemand zich herkent, en zich gezien, welkom en gelijkwaardig voelt. Daarom is het belangrijk om stil te staan bij de woorden die we gebruiken in ons dagelijks taalgebruik.

In deze les maken de leerlingen kennis met het oude telefoonalfabet en het nieuwe spelalfabet. Ze leren waar het telefoonalfabet vandaan komt en waarom het nieuwe spelalfabet is ontwikkeld. Hierdoor denken ze ook na over wat dit betekent voor de inclusiviteit van taal. Daarna gaan ze zelf aan de slag om een eigen inclusief alfabet te maken en daarmee even uit hun eigen taalbubbel te treden.

Opdracht 1: Het oude telefoonalfabet (klassikaal) – 10 min

Vraag de klas: ‘Hoe zou jij je naam aan de telefoon spellen als iemand dat aan je vraagt?’ Laat een paar leerlingen hun naam spellen. Merk samen op dat sommige letters moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn (bijvoorbeeld *p/b*, *m/n*, *a/h*, etc.). Dit kan voor verwarring zorgen.

Vertel dat er om die reden al heel lang spelalfabetten bestaan waarin woorden worden gebruikt om letters te spellen. Omdat het vaak heel belangrijk is dat er geen fouten worden gemaakt bij het doorgeven van codes of instructies (zoals bijvoorbeeld in het leger, de luchtvaart en scheepvaart of bij hulpdiensten), zijn er speciale spelalfabetten ontwikkeld. Het bekendste is het internationale [NAVO-alfabet](#) (Alfa, Bravo, Charlie ...).

Het [telefoonalfabet](#) is ook zo’n spelalfabet dat gebruikt wordt om woorden duidelijk te kunnen spellen. Ieder land heeft weer een eigen variant. Ze zijn ontstaan aan het begin van de twintigste eeuw, toen de telefoon zijn intrede deed als communicatiemiddel. Op deze manier kun je een woord, een naam of bijvoorbeeld de letters van je postcode spellen zonder dat het verkeerd verstaan wordt. Laat **het Nederlandse of Vlaamse telefoonalfabet** zien aan de leerlingen. Vraag aan enkele leerlingen om hun naam en/of postcode met dit telefoonalfabet te spellen.

Bespreek dit alfabet door middel van deze vragen:

- Herken je dit alfabet?
- Gebruik je het zelf weleens? Waarom wel/niet?
- Valt je iets op aan het alfabet?
- Hoeveel mensen met een naam uit dit telefoonalfabet ken je?
- Wat vind je goed of juist niet goed aan dit telefoonalfabet?

Opdracht 2: Het nieuwe spelalfabet (klassikaal) – 10 min

Vertel dat er in 2021 een nieuw spelalfabet is bedacht. Laat **dit** zien op het digibord. Vraag weer enkele leerlingen hun naam en/of postcode met dit nieuwe spelalfabet te spellen.

Leg uit wat de motivatie was om dit nieuwe spelalfabet te maken en waarom er ook foto’s bij zijn gemaakt: <https://www.hetnieuwospelalfabet.nl/waarom-hoe-wie>
Laat de poster zien. Je kunt deze eventueel uitprinten en in de klas ophangen.
<https://www.hetnieuwospelalfabet.nl/voor-docenten/spiekposter.pdf>

Bespreek dit inclusieve spelalfabet door middel van deze vragen:

- Wat vind je ervan dat er een nieuw spelalfabet is gemaakt?
 - Voelt dit alfabet beter dan het oude telefoonalfabet? Waarom wel/niet?
 - Hoeveel mensen met een naam uit dit spelalfabet ken je? Zijn dat er meer of minder dan bij het oude telefoonalfabet?
 - Wat vind je goed of juist niet goed aan dit nieuwe spelalfabet?
- Vind je een spelalfabet eigenlijk wel nodig? En zo niet, wat voor manieren zijn er nog meer te bedenken om woorden zonder vergissingen te spellen?

Opdracht 3: Maak een eigen spelalfabet (groepjes) – 30 min/huiswerk

De leerlingen gaan nu hun eigen inclusieve spelalfabet maken. Je kunt bijvoorbeeld kiezen voor een van de onderstaande varianten.

1. Laat de kinderen in groepjes een alfabet maken met **de namen van kinderen** (en evt. docenten) **op school**. Zorg dat je een lijst hebt met alle namen van de leerlingen op school. Laat ze ervoor zorgen dat ze een zo breed en inclusief mogelijke selectie maken. Zijn er letters over? Hoe lossen ze dit op? Kunnen ze iets vertellen over hun selectie en waarom ze bepaalde keuzes hebben gemaakt?

2. Laat de kinderen in groepjes binnen een **zelfgekozen thema** een eigen inclusief alfabet bedenken. Ze proberen daarbij een zo breed mogelijke selectie te maken waarbij iedereen in de groep zich ‘gerepresenteerd’ voelt. Zijn er letters over? Hoe lossen ze dit op? Bespreek de alfabetten achteraf en laat ze verwoorden waarom ze bepaalde keuzes hebben gemaakt.

Geschikte thema's hiervoor zijn: **flora, fauna, eten, plaatsnamen, landen, talen**.

Tip: Geef deze opdracht mee als **huiswerk**. Laat de leerlingen goed onderzoek doen binnen het gekozen thema, zodat ze een afgewogen keuze kunnen maken. Ze kunnen foto's of tekeningen toevoegen en eventueel per letter een korte omschrijving geven waar deze voor staat.

Reflectie (klassikaal) – 10 min

Vraag of ze zelf weleens ervaren hebben dat ze zich buitengesloten voelden door de taal die gebruikt wordt of die ze juist niet horen. Sta stil bij het belangrijke gevoel van welkom zijn, erbij horen en je gelijkwaardig voelen en hoe taal hieraan kan bijdragen.